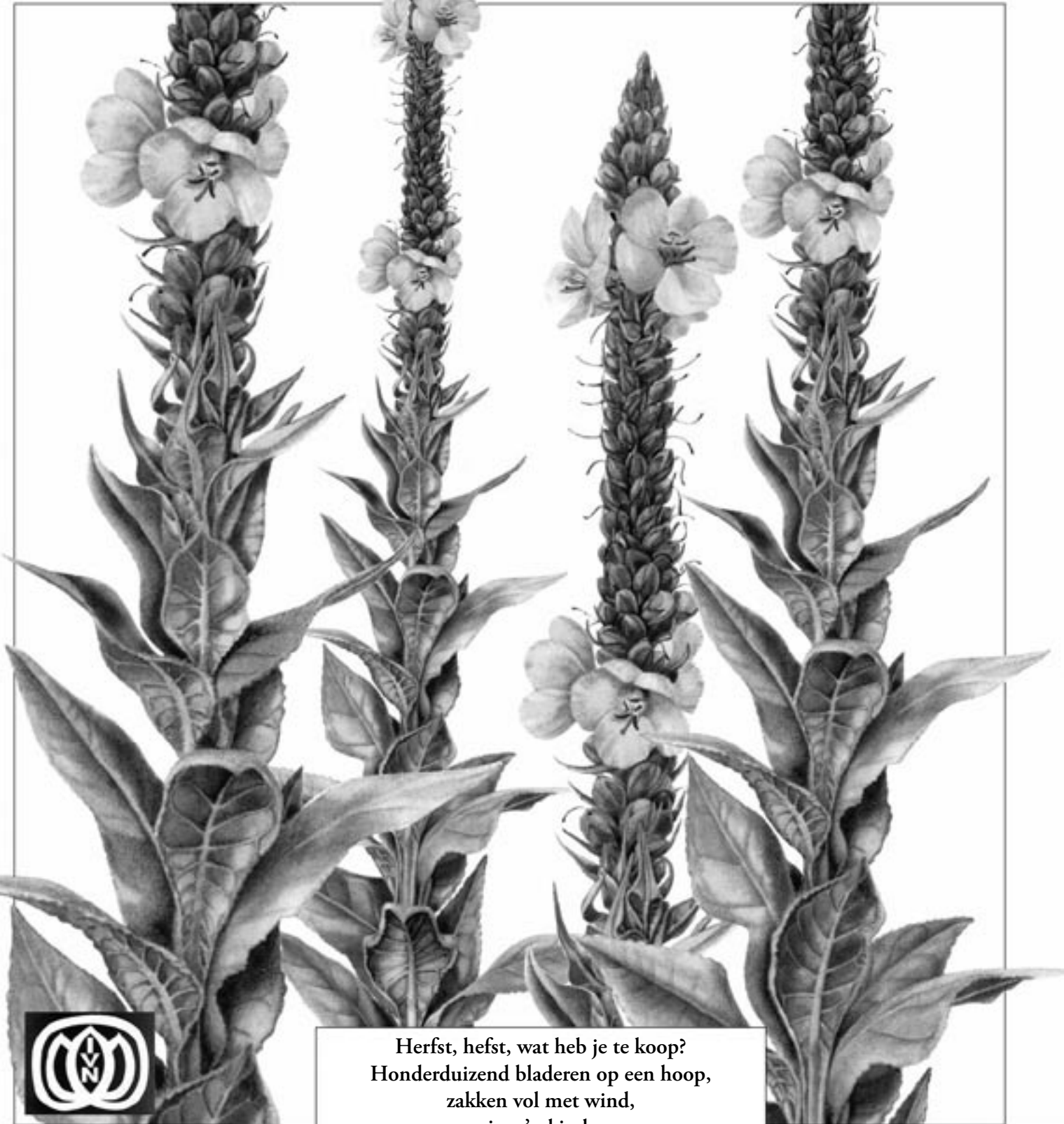

De Toorts

76

Oktober 2008 Jaargang 25

IVN Zuid-Kennemerland

Herfst, hefst, wat heb je te koop?
Honderduizend bladeren op een hoop,
zakken vol met wind,
ja m'n kind,
'k weet niet of jij dat aardig vindt.

De Toorts is het blad van IVN Zuid-Kennemerland. Het IVN, Vereniging voor natuur- en milieueducatie, is een vereniging van vrijwilligers, die streeft naar meer natuur en een betere kwaliteit van het milieu. Meer dan 17.000 leden zetten zich actief in voor natuur en milieu door middel van allerlei voorlichtende en educatieve activiteiten. Verspreid over Nederland heeft het IVN ruim 174 afdelingen.

Bestuur

Voorzitter Jany van Dijk, J. v. Heemskerklaan 12,
2121 XZ Bennebroek, 06-557 059 35

Secretaris Ouko Beuving, Burg. van Niekerklaan 37, 2182 GL
Hillegom, 0252-519325, o.beuving@orange.nl

Penningmeester Robbert-Jan de Bruijne, Esdoornkade 13, 2101 WN
Heemstede, 023-5474362, penningmeester@ivnzk.nl

Lid Rob Veening

Postadres J. v. Heemskerklaan 12, 2121 XZ Bennebroek

E-mail bestuur@ivnzk.nl

Gironummer 5007954 t.n.v. IVN Zuid-Kennemerland te Heemstede

Ledenadministratie

Herm Zweerts, Madoerastr. 6, 2022 ZM Haarlem, 023-5277227, herمز@xs4all.nl

Coördinatoren werkgroepen

Excursies Helga Frömming 020-4112928 heksenhuisje@gmx.com

Groene Winkel Sietse Terpstra 023-5425205 groenewinkel@ivnzk.nl

Cursussen vacature cursus@ivnzk.nl

Kinderen Frank Jansen 023-5290984 kinderen@ivnzk.nl

De Toorts Jonne Misset 023-5274950 toorts@ivnzk.nl

Lezingen vacature

Oeverwaluwen Herm Zweerts (tijdelijk); gegevens, zie boven

Natuurwerkgroep Marc van Schie 023-5351239 natuur@ivnzk.nl

Aangevraagde excursies

Yneke Bettink 023-5254995

Materiaalcoördinator

Leo v/d Brugge, Gen. Bothastraat 91, 2021 JS Haarlem, 023-5261584,
materiaal@ivnzk.nl

Webmasters

Huib Koel, Jacqueline van Klaveren, Jan-Willem Doornenbal, webmaster@ivnzk.nl

Mediacontacten

Marc van Schie, 023-5351239, publiciteit@ivnzk.nl

Promotie-team

Sietse Terpstra, Twijderslaan 44, 2012 BK Haarlem, 023-5425205,
sietseterpstrahaarlem@gmail.com

Inhoud

Van de redactietafel	3
Toortsredactie afgeslankt	3
ANBI-verklaring	3
In memoriam Paul Eigner	4
Mezelf voorstellen	5
De natuur is overal	6
Permacultuur en voedsel	7
Paddenstoelendag	8
Geneeskruiden	9
Faunapassages	10
Bestuur@IVNZK	11
Guerillatuin	11
Rijzende Rivier, lezing	12
Teddyzolder	12
Oeverwaluwen	13
Vacature-overzicht	14
Nacht van de Nacht	15
Activiteitenprogramma	16

Colofon

Druk

Paswerk Grafisch, Cruquius

Papier

100% zuur- en chloorvrij papier

Opmaak en vormgeving

(www.)mededeler(.nl)

Redactie De Toorts

Caroline Dekker, Jan-Willem Doornenbal, Marisca van der Eem, Theo Litjens en Jonne Misset

In dit nummer bijdragen van

Yneke Bettink, Mieke Ooms en Hans Kerkhoff

De jaarbijdrage is voor leden minimaal € 16,50 en voor donateurs minimaal € 15. Leden en donateurs ontvangen driemaal per jaar De Toorts. Leden ontvangen tevens het kwartaalblad 'Mens en natuur' van IVN Nederland. Van leden wordt verwacht dat zij actief zijn binnen de afdeling. Uitgebreide informatie over het IVN Zuid-Kennemerland is te vinden op de website www.ivnzk.nl.

In de vorige Toorts werd in deze rubriek de aandacht gevestigd op de waarde van het zelf leren ontdekken van natuur in de woonomgeving. Met dit uitgangspunt is de redactie ook dit keer aan de gang gegaan u te wijzen op bijzondere, misschien vergeten, stadsgebiedjes, waarin u zelf kunt gaan grasduinen en op onderzoek kunt uitgaan. Niet alleen is

Van de redactietafel

de locatie van die gebiedjes aangegeven, maar er wordt ook een stukje over geschreven. U kunt ze vinden onder het kopje Ontdekje Plekje.

Natuur in de stad? Jazeker! Dat heb ik dit jaar ervaren door de kennisgeving – middenin de stad – met een broedgeval van Buizerds in een hoge boom aan de Oosterhoutlaan. Het echtpaar bracht twee jongen groot, die regelmatig op de balkonranden van ons appartementengebouw zaten uit te rusten. Ik weet nu heel goed waarom het geroep van buizerds zo sterk lijkt op

kattengemiau.

Een aantal leden heeft ons op deze stadsgebiedjes geattendeerd. Als u zelf ook van die aardige gebiedjes kent, in de stad of aan de rand ervan, laat dat dan aan ons weten. Wellicht groeit daar een aardig stukje voor De Toorts uit. Daar helpt u ons enorm mee.

Wij wensen u veel succes bij uw natuurontdekkingen!

Namens de redactie,
Theo Litjens

Natuur in Haarlem. foto JWD

Toortsredactie in afgeslankte vorm

Het kan opeens zo gaan. Je hebt een geweldig redactieteam van 5 mensen, maar toch moet je met z'n drieën een Toorts in elkaar zetten. Dat lukt best voor een keertje, maar dat moet niet zo blijven. Marisca is uitgevallen wegens ziekenhuisopname en een lange herstelperiode. Het gaat gelukkig goed met haar en ze zal vast weer aanwezig zijn in de lente-Toorts. Caroline liet ons weten te moeten stoppen met het Toortswerk. Ze kan het niet langer combineren met haar baan bij de Fietsersbond.

Daarnaast is zij ook bezig met het schrijven van een kinderboek. Caroline heeft een paar jaar bij de Toortsredactie gewerkt. Ze heeft veel goede ideeën aangeleverd en uitgewerkt. Juist nu we met zo'n klein redactieteam deze Toorts gemaakt hebben, merken we hoe belangrijk de inbreng van beiden was. We hebben dan ook zeker weer iemand nodig die het leuk vindt om te schrijven, en dat ook kan.

Jonne Misset

ANBI-verklaring voor het IVN

Schenken aan goede doelen zijn vrijgesteld van schenkingsrecht en aftrekbaar voor de inkomstenbelasting. Sinds 1 januari 2008 geldt echter de voorwaarde dat het om officieel erkende goede doelen moet gaan. Daartoe moet het goede doel beschikken over een zogenoemde ANBI verklaring (Algemeen Nut Beogende Instelling). Het IVN heeft zo'n verklaring. De Belastingdienst heeft een zogeheten groepsbeschikking afgegeven, waarmee alle IVN-afdelingen aangemerkt zijn als Algemeen

www.anbi.nl

Nut Beogende Instelling. Leden of donateurs die aan onze afdeling een schenking doen, kunnen deze gift aftrekken van de inkomstenbelasting of vennootschapsbelasting. En onze afdeling hoeft geen successierecht of schenkingsrecht te betalen over erfenissen of schenkingen die wij ontvangen.

Robbert-Jan de Bruijne, penningmeester

In memoriam Paul Eigner

Paul Eigner is op 11 mei plotseling overleden. Hij was pas 40 jaar. Sommige IVN-ers kenden hem al van excursies en cursussen. Hij was al lid van KNNV voordat hij cursist werd van onze natuurgidsencursus. Hij wilde meer over de natuur leren en over de relatie mens, natuur en milieu en hoe je dat overdraagt. De cursus was toen nog maar net begonnen. We wisten nog niet veel van zijn achtergrond, maar we hadden hem allemaal al leren kennen als een plezierige en enthousiaste collega. Tijdens een van de lessen kwam hij met iets heel bijzonders aan. Hij liet de morielje zien die hij in zijn eigen voortuintje aan de Verspronckweg had gevonden. Iedereen kende Paul als een heel gezond, sportief en actief persoon. Voor zijn werk als ICT-consultant reed hij dagelijks van Haarlem naar Friesland. Maar daarnaast had hij nog veel activiteiten, waarvan zijn

Cursisten en docenten van de IVN Natuurgidsencursus 2008-2009.

Vierde van rechts zittend: Paul Eigner.

deelname aan de natuurgidsencursus er één was. In de meivakantie is hij tijdens het karten plotseling onwel geworden en ter plaatse overleden.

Het bericht van zijn overlijden heeft de cursusgroep diep getroffen. Wij hebben hem in een cursusbijeenkomst herdacht met een stiltemoment en daarbij ook gedacht aan het grote verlies voor zijn familie

en speciaal voor zijn vrouw en zijn twee kinderen. Een aantal cursisten heeft zijn uitvaart bijgewoond. Paul is begraven op de Algemene Begraafplaats aan de Kleverlaan in Haarlem. Zijn graf laat zien hoe groot zijn liefde voor de natuur was.

Jan Saveur

*Natuur in de stad
Haarlem: spinnenweb in
aanbouw. foto JWD*

Om gelijk maar met de deur in huis in te vallen: ik ben Herm Zweerts, 45 jaar en ben de afdeling van dienst als kandidaat-bestuurslid. Met het IVN-ZK heb ik kennis gemaakt via de Natuurwerkgroep en als ouder tijdens enkele kinderactiviteiten (waterbeestjes, paddenstoelen). Ik verleen de Natuurwerkgroep wat assistentie als back-up van Marc van Schie, maar

omdat Marc zijn zaken goed voor elkaar heeft, hoef ik eigenlijk maar weinig te doen.

Na afloop van de laatste ledenvergadering heb ik me als kandidaat-bestuurslid aangemeld, zodat ik daar wat meer van mijn IVN-energie in kwijt kan.

In een ver verleden heb ik als jongere met vakantiecampen van het IVN meegedaan in natuurgebieden bij Giethoorn (beheer rietlanden). Ik ben opgegroeid in de bossen in Overijssel, vooral daar heb ik als kind liefde en respect voor de natuur meegekregen. Na een aantal omzwervingen (Friesland, Amsterdam, Leuven) ben ik neergestreken in het mooie Haarlem. Mijn huidige beroep is bodemkun-

dig specialist/projectleider bij een landelijk adviesbureau. De prachtige natuur waar het IVN zich op richt vormt vaak een contrast met de rauwe, industriële realiteit waar ik mij door de week in begeef. Des te meer besef ik waar het IVN voor staat. Wat mij vooral opvalt binnen het IVN is de aandacht voor de schoonheid van het detail en de mooie verhalen die de gidsen weten te vertellen. Mij is er veel aan gelegen dit in stand te houden en de activiteiten mogelijk te maken. Tot ziens, en o ja, ik verzorg de ledenadministratie van de afdeling. Ook wel handig om te weten.

Herm Zweerts

Mijn naam is Ouko Beuving en sinds kort ben ik de secretaris van de IVN afdeling Zuid-Kennemerland. Eigenlijk was het mijn bedoeling om dit jaar de gidsencursus te gaan volgen, maar toen ik me wilde aanmelden bleek de cursus al volgeboekt te zijn. Vervolgens zag ik dat het bestuur nog steeds op zoek was naar een secretaris.

Tijdens een kennismakingsgesprek met enkele bestuursleden, merkte ik al snel de betrokkenheid en het enthousiasme van deze mensen. Al met al heb ik in korte tijd ontdekt dat het IVN een club van mensen is die hun kennis van en liefde voor de natuur en het milieu graag met anderen willen delen. Bij het IVN ben je, samen met anderen, actief in de samenleving bezig en dat vind ik ook belangrijk.

Natuur in de stad Haarlem: tussen de stoeptegels. foto JWD

Oorspronkelijk kom ik uit het onderwijs maar werk tegenwoordig als senior consultant voor bestuur en management in het onderwijs. In de komende jaren lijkt het me leuk de vereniging beter te leren kennen. In het verleden ben ik met mijn echtgenote een aantal malen mee geweest met excursies die door IVN-gidsen begeleid werden. Ik

vond dat buitengewoon leuk, leerzaam, maar ook ontspannend. Ik zal me dan ook graag inzetten voor het IVN Zuid-Kennemerland. Wellicht tot ziens op een van de bijeenkomsten, activiteiten of excursies.

Ouko Beuving

De natuur is overal

Natuur hoef je eigenlijk nooit te zoeken: overal kan je wilde planten vinden, tussen de stenen, op vergeten stukjes grond (helaas steeds minder!), in de eigen tuin en onder bijna elke boom. Wat voor planten geldt, zie je ook bij kleine dieren: onder elke steen die je omkeert zie je dieren (wist u dat de pissebed de enige op het land levende kreeft is?) en het is heel eenvoudig om in de eigen tuin de diversiteit van kleine dieren te bevorderen. Een blok hout met daarin gangen van verschillende diameters geboord met een diepte van 4 à 5 cm. wordt op een rustig plekje al gauw een hotel voor solitaire bijen.

Deze 'kleine natuur' is van groot belang voor het in stand houden van ecologische verbanden tussen allerlei planten en dieren die van elkaar afhankelijk zijn. Iets dergelijks geldt ook voor stukken groen die wij meer als natuur ervaren. Zo is het van groot belang dat de verbindingen gehandhaafd blijven -of worden hersteld- tussen grotere of kleinere gebieden met een meer of minder natuurlijk karakter. De vorm waarin dat gebeurt kan heel eenvoudig zijn, bijvoorbeeld via sloten met natuurlijke oevers en duikers onder wegen door.

De overheid heeft dit al in de tachtiger jaren van de vorige eeuw ingezien en in 1989 werd de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) van Nederland vastgesteld. Daarin wordt aangegeven hoe door het

verbinden van allerlei gebieden een samenhangend netwerk van natuurlijke aard kan worden gerealiseerd. Ook in Kennemerland geldt voor de gemeenten de opgave van de EHS. Het landgoed Hageveld aan de Nijverheidsweg in Heemstede is in de EHS een schakel in de verbinding van het duingebied met wat er nog over is van het groen van de Haarlemmermeer. De verbinding loopt via de gordel van landgoederen en via Groenendaal naar het weidegebied langs het Spaarne. Met name voor vogels en vleermuizen is Hageveld een belangrijk rustpunt voor het foerageren in en boven het weidegebied.

Hageveld is gelegen op de meest oostelijke (dus de oudste) strandwal van de regio, die doorloopt tot de Stompe Toren (kerk) bij Spaarnwoude. Het is het enige landgoed waar de resten van de oude beboste duinenrij zonder onderbreking door een weg of een woonwijk, overgaat in het veenweidegebied langs het Spaarne.

Van ongerepte natuur is ook in Hageveld uiteraard geen sprake: dit landschap is door eeuwenlang menselijk gebruik ontstaan en heeft een geschiedenis die terug gaat tot de vijftiende eeuw. Het is dan ook bijzonder dat degene die in het groene deel ervan rondloopt er ondanks de geringe afmetingen van dit gebied direct het gevoel heeft opgenomen te worden in een besloten, natuurlijke omgeving: een oase in het gewoel van industriegebied en steeds verder oprukkende woonwijken.

Dat dit nog steeds het geval is, ondanks de weggevalen buffer van het Paardenlandje, is mede te danken aan het zorgvuldige en toegewijde beheer van dit groene gebied door Cees Stokman. Hij was gymnastiekleraar op Hageveld en is er na zijn pensionering nog elke dag te vinden. Stokman zorgt voor

de continuïteit van het gebied, zonder grote ingrepen, maar wel met aandacht voor voldoende licht voor de onderbegroeiing en voor eventuele bedreiging van de biologische diversiteit door het overheersen van woekerende bodembedekkers als braam en klimop.

Wat de aard en begroeiing van deze smalle strook bos betreft, valt direct de opmerkelijk rustige sfeer op, zoals al werd aangegeven. Daarnaast is er sprake van een behoorlijke diversiteit aan bomen, met aardige accenten, zoals de goed tot uiting komende gespierde stammen van een aantal haagbeuken. Er zijn extra's in de vorm van mooie mospartijen, varens en grote groepen lelietjes-der-dalen in het zuidelijke deel van dit gebied. Ook vormen stinsenplanten als sneeuwkllokjes en sterhyacintjes in het vroege voorjaar een plezierig accent. In samenwerking met de beheerder van Thijsses Hof aan de Mollaan in Bloemendaal zullen deze accenten nog versterkt worden met soorten als daslook, bosgeelster, vingerhelmbloem en lenteklokjes. Samenvattend gaat het bij Hageveld om een bijzonder stukje natuurlijk groen waar het goed toeven is voor mens en dier. De grote diversiteit aan vogels, inclusief buizerds en uilen, zorgt hierbij nog voor een apart accent. Dat de Heemstedenaren dit gebied ook waarderen, blijkt wel uit het feit dat de rondleiding die jaarlijks in mei door IVN-gidsen wordt verzorgd, de meest bezochte excursie van Zuid-Kennemerland is.

Wilt u zelf de sfeer van dit kleine landgoed proeven? U vindt het aan de Nijverheidsweg, een zijweg van de Cruquiusweg in Heemstede.

Hans Kerkhoff

Foto's: Jan-Willem Doornenbal

Permacultuur en voedsel

Werk = elke behoefte waar het systeem niet in voorziet

In een binnentuin in een oude stadswijk in Utrecht wilde de gemeente eind jaren 1970 een onderhoudsarme tuin aanleggen (betegelen en een paar struikjes erlangs) maar de bewoners namen het heft in eigen hand. Ze wilden zelf deze tuin beheren en er een leefomgeving van maken. Naast een heemtuin, vijvers en speeltuin is er ook plaats voor een algemeen te gebruiken kruidentuin en voor moestuintjes. Kippen en eenden lopen er rond, er staan bijenkasten en andere dieren (vogels, insecten) worden welkom geheten. Zo is de Bikkershof gerealiseerd, een compleet ecosysteem, met principes uit de permacultuur (zie verderop voor uitleg). Zoveel mogelijk regenwater wordt opgevangen en gebruikt. Nergens, ook niet in de moestuinen, staan de groentes en planten netjes op rijtjes. De boerenkolen en courgettes groeien tussen de rabarber en de zonnebloemen. Het ziet er voedselrijk maar onderhoudsarm uit.

Vaak wordt tegen de natuur aangekeken als iets wat buiten de mens om gebeurt. Beter kan je stellen dat de mens onderdeel is van de natuur en van het ecosysteem aarde. En dat we als mensen daar naar moeten leven. De aarde en de natuur zijn ons huis, die maken we niet kapot,

maar we richten een deel ervan wel naar behoefte in. Mensen, dieren, planten, schimmels, bacteriën maken allemaal deel uit van hetzelfde

ecosysteem en zijn onderling afhankelijk van elkaar.

Mensen moeten natuurlijk eten, en veel mensen moeten veel eten. Om op een efficiënte manier hoge productie te krijgen zijn landbouwmonoculturen en intensieve veeveelt bedacht. Hierbij komen nu steeds meer moeilijkheden aan het licht: uitputting van de grond en ziektes van planten en dieren.

De mensheid moet dus een andere keuze maken, door samen met de natuur een ecosysteem op te bouwen. Geen monocultuur, maar veel meer divers (oftewel *complex*). Planten, dieren en micro-organismen hebben elkaar nodig. Ze helpen elkaar en zijn samen minder vatbaar voor rampen. En hoe groter het web van onderlinge afhankelijkheid, hoe groter de veerkracht en hoe kleiner de kwetsbaarheid.

Volgens die principes is, oorspronkelijk in Australië, een methode met de naam permacultuur (van permanent agriculture) ontwikkeld. Volgens deze methode kunnen overal ter wereld, net als in de Bikkershof, ecosystemen worden opgebouwd. Er wordt uitgegaan van drie ecologische hoofdfactoren: zon, zoet water en wind. Alle drie nodig, maar niet te veel noch te weinig. Door bomen, struiken, planten, bodembedekkers en knol-

gewassen volgens een bepaald plan neer te zetten, kunnen ze allemaal genoeg licht krijgen, water vasthouden, de bodem verbeteren en voor een windluwe plek zorgen.

Binnen de permacultuur worden geen kunstmest en bestrijdingsmiddelen gebruikt. Door de juiste plantencombinaties te kiezen, kan de bodem verrijkt worden en kunnen ook de natuurlijke vijanden van plaagdieren worden aangetrokken. Het evenwicht creëert zichzelf, met wat sturing van de mens. Zoveel mogelijk *output* van het systeem moet er weer in terug: het afval van de ene plant is weer voedsel voor andere organismen.

Een stelregel is: werk = elke behoefte waar het systeem niet in voorziet. In het ideale geval is het systeem zelfsturend en is er geen werk nodig. Spitten wordt gezien als verstoring van de grondlaag. Alleen in de eerste jaren is er werk nodig om het ecosysteem op gang te brengen en ongewenste planten er uit weg te krijgen. En dan is het, naast een nuttige, ook een prettige omgeving om in te vertoeven. Net als de Bikkershof.

Jan-Willem Doornenbal

<http://nl.wikipedia.org/wiki/Permacultuur>
<http://www.permacultuurnederland.org/>
<http://www.bikkershof.nl/>

Foto's: jwd in de Bikkershof

Paddenstoelendag op Elswout

Verslag van de IVN-ZK-paddenstoelendag op 5 oktober 2008

Ondanks het weer –héél veel regen– kwamen er toch nog heel wat mensen kijken en meewandelen op Elswout. Het overgrote deel bestond uit gezinnen, waarvan de kinderen eerst gingen knutselen in de hoop dat het droog zou worden. Soms was het droog als zij weer vertrokken voor kindere excursie of puzzeltocht, maar al snel moesten dan toch de paraplu's op.

Ruim honderd gezinnen lieten zich door de kleine houten kabouters door Elswout leiden voor de puzzeltocht en kwamen na afloop hun antwoorden op de vragen controleren. Want ja, je wilt toch wel weten of je alles goed hebt beantwoord. De eerste kindere excursie vertrok met drie gidsen en zo'n 25 kinderen. Voor de tweede excursie, die om half drie zou vertrekken, hadden zich maar twee kinderen aangemeld. Die waren hevig teleurgesteld toen ze hoorden dat de excursie niet doorging omdat zij de enigen wa-

ren. Maar ... de kindergidsen Ans en Cisca begrepen die teleurstelling. Zij dachten aan de IVN-slogan een IVN-excursie gaat altijd door en namen de kinderen alsnog mee op een exclusieve paddenstoelentocht. Ook de volwassenen lieten zich niet weerhouden door de regen, zodat je bijna elk uur wel een groepje paraplu's door Elswout zag lopen. Uiteindelijk zijn er toch nog zo'n 750 bezoekers geweest.

Overigens, wist u dat je ook gefopt kunt worden door paddenstoelen? IVN-gids Jan Hartog was zeer verbaasd dat hij de deelnemers een grote stinkzwam (zeker tien centimeter) kon laten zien. Die had hij absoluut niet gezien toen hij afgelopen week even zijn rondje liep om te kijken welke paddenstoelen er te zien zouden zijn. Het zou toch niet zo zijn dat iemand die daar even had neergezet? Collega-gids Leo van der Brugge hielp hem uit de droom. Deze had zaterdag nog even zijn rondje gelopen en had toen op de aangewezen plek al een 'ei' gezien (de stinkzwam 'ontpopt' uit een witte bol). In één nacht was daar dus een stinkzwam uit tevoorschijn gekomen.

Jonne Misset

Foto's: buttons maken (jm), excursie in de regen (jm), paddenstoel bestuderen (jwd), van onderen (jwd), aardster (jwd), exploderende zwammetjes (jwd), vuurzwam (jm)

Zeepkruid

Saponaria officinalis
Anjerfamilie
Caryophyllaceae

Een van de mijns inziens bescheiden planten die vooral in de nazomer geeft aan haar omgeving. De lichtgroene, parallelnervige bladeren staan tegenover elkaar aan een rechte, ronde stengel. Deze eindigt in een meestal roze toef van vijftallige bloemen, met een doorsnede van 1½ à 2 cm. Behalve door zaad vermenigvuldigt de plant zich vooral vegetatief door middel van uitlopende wortelstokken. Ze groeit dan ook in groepen bij elkaar. De hoogte van de bloeiende plant is tussen de 25 en 90 cm.

We kunnen deze vaste plant tegenkomen in Thijsses's Hof aan de Mollaan in Bloemendaal, alsook op zonnige, ruderales⁽¹⁾ plekken langs spoortaluds, andere dijken, en langs wegen, onder andere bij de oprit van de Karwei Bouwmarkt aan de Verspronckweg in Haarlem. Ook ontdekke ik een groepje in een boomronde in de Ruysdaelstraat in Haarlem (nabij het station). De Latijnse naam komt van *sapo* = zeep en zoals u –trouwe lezers van deze artikeltjes– zo langzamerhand weet, betekent *officinalis* uit, of van de apotheek. De volksnamen Sjieppekrûd, Sjippekrûd en Waskruid ge-

ven het gebruik ook duidelijk aan. Daar de plant afkomstig is uit het Midden-Oosten en het Middellandse Zeegebied, is ze daar al ver voor de jaartelling gebruikt. Zo'n 400 jaar voor Christus beveelt Hippocrates de plant reeds aan als reinigingsmiddel. Gelukkig wisten toen de oorsprong al: uit het badwater van de Griekse godin Aphrodite (die liefde en vruchtbaarheid in haar portefeuille had). Ze baadde nadat ze aangeraakt was door haar met roet besmeurde echtgenoot Hephaestus, de vuurgod. De Romeinen maakten hun badwater al zacht door bladeren van het zeepkruid erdoorheen te roeren. Monniken gebruikten de plant om hun wollen pijen te reinigen. Zij verbouwden zeepkruid derhalve in hun kloostertuinen. Middeleeuwse kruidentuinen bezaten de plant ook, zodat zeepkruid zich in onze omgeving makkelijk kon verspreiden. Probeer zelf de plant eens in uw tuin of balkon.

In Engeland waren bij de wolspinnertijen altijd zeepkruidkwekerijen, ten behoeve van het wassen en verven van wol en zijde. Zeepziederijen fabriceerden later zeep uit verschillende grondstoffen, maar nog steeds worden de bloemen van het zeepkruid gebruikt als geurstof in zeep. De mens wast huid en haar, huis en haard, kleding, meubels en wandversieringen. Voor dit alles blijkt een zeepkruidsoepje meer dan geschikt. Ook in musea wordt het gebruikt voor het reinigen van onder andere schilderijen en oude weefsels. Zeepkruid is ook geneeskrachtig. Het helpt tegen acne, eczeem en psoriasis. Broos haar kan goed en veilig gewassen worden met een zeepkruidsoepje. Inwendig helpt dit kruid de klierafscheiding te bevorderen en heeft het een slijmoplossende werking. Met name een opgezette maag en 'opgeblazen' darmen hebben baat bij zeepkruid

wanneer er te weinig spijsverteringssappen worden afgescheiden (dyspepsie). Het helpt ook bij droge hoest en een droge neus. Verder worden alle verstoppingen van lever- en galwegen, galstenen en geelzucht opgelost. De plant kan ook de werkzaamheid van de pancreasklier bij diabetici opwekken. Urinezuur wordt er door afgevoerd, dus het helpt ook bij jicht en reuma. Kortom de gehele stofwisseling wordt door zeepkruid gunstig beïnvloed.

Echter, let op! een te grote dosis kan spierverlammingen veroorzaken, dus: altijd alleen op doktersvoorschrift gebruiken! Wat wel kan is een enkel bloempje op de sla, of om een schuimkraag op je bier te krijgen.

Door haar bloemvorm kunnen alleen vlinders de nectar opzuigen. Hommels echter, die een kortere tong hebben, 'breken' soms 'in' om de nectar te bereiken.⁽²⁾ Op die manier wordt de bloem echter niet bevrucht.

Een parasiet op het zeepkruid is de brandzwam *Ustilago violacea*. Deze kleurt het hart mooi donker paars/blauw, maar maakt de bloem steriel.

Mellie Uyldeert noemt de plant "een uitnemend kruid voor gedegeneerde stadsmensengestellen". Om de plant te gebruiken doet u een grote handvol fijngehakte bladeren in 2½ liter water en kookt u het een half uur.

Yneke Bettink

1 Van toepassing op een milieu dat door de mens sterk is verrijkt met vooral organisch materiaal en met soorten die in dergelijke milieus voorkomen (bv. brandnetels op composthoven).

2 Hommels bijten aan de buitenkant een gaatje in de bloem om makkelijker bij de honing te kunnen komen.

Faunapassages: een nuttige zaak

Dit najaar wordt het wegdek van de Brouwerskolkweg in Bloemendaal vernieuwd. Toen dit bekend werd hebben het IVN-ZK en de KNNV-Haarlem e.o. de gemeente Bloemendaal benaderd om de aanleg van paddentunnels onder deze weg te overwegen. Omdat ook andere kleine dieren van deze tunnels gebruik maken (tot egels toe!), is faunapassage een betere benaming. Aangezien er op de Brouwerskolkweg tijdens de paddentrek in het voorjaar veel padden en kikkers werden doodgereden, is er sinds 2006 een paddenoverzet groep vanuit de KNNV-Haarlem actief. De groep wordt door Anneke Koper gecoördineerd en telt 18 vrijwilligers. Om de padden en kikkers te kunnen overzetten, zijn in de zuidelijke berm van de Brouwerskolkweg over een afstand van 400 meter emmers ingegraven, waar de trekkende amfibieën via gazen geleidingsschermen heen worden geleid. Met name op vochtige voorjaarsavonden/-nachten komen er veel padden en kikkers in de emmers terecht, die de volgende ochtend door een vrijwilliger worden overgezet. In 2008 waren het er 777!

Hoewel er door de paddenoverzet-

groep dus al enkele jaren heel nuttig werk wordt verricht, hechten we veel waarde aan de aanleg van faunapassages. Een vrijwilligersgroep is namelijk op de lange termijn kwetsbaar. De terugtrek, die veel minder in tijd geconcentreerd is dan de heentrek, wordt ook momenteel niet bewaakt, wat ongetwijfeld veel slachtoffers met zich mee brengt. Aan beide kanten van de weg worden nu geleidingsschermen geplaatst die aansluiten bij de aan te brengen tunnels. Zo is het mogelijk om het risico van zowel de heen- als de terugtrek van padden en kikkers aanzienlijk te verkleinen, en wordt ook het afhankelijk zijn van vrijwilligers teruggedrongen. Toch blijven vrijwilligers van belang, bijvoorbeeld om de effectiviteit van de tunnels te toetsen en om de geleidingsschermen naar de tunnels steeds op beschadigingen te controleren en eventueel te herstellen.

Om de besluitvorming van de gemeente Bloemendaal in gunstige zin te stimuleren en om een beter inzicht te krijgen in de specificaties van de tunnels en de ervaringen die men er elders mee heeft, werd een projectmanager van

RAVON (Reptielen, Amfibieën en Vissen Onderzoek Nederland) uit Nijmegen gevraagd om een voordracht te houden in het gemeentehuis van Bloemendaal. Dit gebeurde op 7 augustus jl. door de heer Richard Struijk. Zijn publiek bestond uit vertegenwoordigers van de gemeente Bloemendaal, van Staatsbosbeheer en van het PWN. Eveneens waren aanwezig de heer Veerkamp van IVN-Midden-Kennemerland (die veel ervaring heeft met dergelijke tunnels), Anneke Koper namens de KNNV, samen met een vertegenwoordiger van de paddenoverzetgroep, en ondergetekende namens het IVN-ZK. Tijdens de voordracht en de geanimeerde discussie die eruit voortvloeide, werd duidelijk dat het bij de Brouwerskolkweg zou gaan om drie vierkante tunnels van 50 × 50 cm. die niet langer dan tien meter mogen zijn.

Ingrid Storm van de gemeente Bloemendaal heeft daarna een conceptbesluit met toelichting opgesteld voor de aanleg van drie faunapassages volgens de genoemde specificatie. Dit deed zij op basis van het besprokene en de door Anneke Koper verzorgde gegevens – vanaf 2006 - over het overzetten van padden en kikkers. Inmiddels heeft het gemeentebestuur van Bloemendaal het besluit genomen om de tunnels daadwerkelijk aan te leggen.

Het is verheugend te kunnen constateren dat de gemeente Bloemendaal zich bewust is van haar verantwoordelijkheid voor de fauna die leeft op haar grondgebied!

Hans Kerkhoff

*Padden overzetten met vrijwilligers
(foto: Toortsredactie)*

Mooi!

De grote vakantie is voorbij. Onze herinneringen worden opgeslagen in het geheugen of in fotoboeken en DVD's. Herinneringen aan de prachtige woestheid tijdens de safari's in Afrika, de schitterende uitzichten in de Franse of Italiaanse Alpen, de rust in de weilanden van Zwitserland of de afwisseling in de landschappen van Limburg. Misschien kwam u nog wel verder of juist veel dichterbij. Ik hoop dat u allen even mooie herinneringen hebt als ik!

De herfst doet haar intrede. Groen wordt goud, rood wordt bruin, grijs wordt zilver. Nog even en de herfstgeluiden zijn weer te horen: knisperende rijk als je over het gras loopt, knappende takjes als je door het bos wandelt, wegtrekkende vogels in de lucht, bronstige herten in de duinen. De lucht kleurt grijs. Soms piept door al die tinten grijs en wit ineens weer een stukje helderblauw door. Mooi!

Mijn gezin en ik hebben de afspraak dat we elkaar overdag alleen op het werk bellen als er iets belangrijks of iets ernstigs aan de hand is. Welnu, tijdens een vergadering, een paar weken geleden, belde mijn man. Omdat ik dacht dat er echt iets ernstigs aan de hand was, trok ik me even terug om hem terug te bellen. Dit was zijn reden om me te bellen: "Je gelooft het nooit! Er zit een ijsvogel in onze tuin, hij zit op een tak boven de vijver te loeren op onze vissen! Ik heb een foto gemaakt!" .Mijn nuchtere Hollandse man, die uit zijn dak gaat door een ijsvogel. Mooi, hè?

Tijdens een bestuursvergadering vertelde ik natuurlijk trots van 'onze' ijsvogel. Reactie: "O, jullie ook al? Ik hoor steeds vaker van die ijsvogels, straks zijn ze overal te zien. Denk maar niet dat dat

zeldzaam is, hoor." Zo houden wij als bestuur elkaar met de voetjes op de grond. Mooi toch?

De niet-werkenden onder ons werken wellicht wel even hard als de betaalde werkenden. Niet betaald werk noemen we in Nederland vrijwilligerswerk. De leden van het IVN zetten zich als vrijwilliger in voor natuur en milieu. Het blijft mooi werk.

Natuurlijk kunnen we nieuwe leden goed gebruiken: er zijn inmiddels twee vacatures voor een coördinator en elke werkgroep kan best wat extra handen gebruiken bij hun activiteiten. Denk eens na of je misschien iemand weet die interesse heeft. Als we dit jaar kunnen afsluiten met meer leden dan vorig jaar, zou dat mooi zijn.

Elk lid doet zijn of haar best om de natuur voor het voetlicht te brengen in de regio. Zonder aan iemand voorbij te willen gaan, wil ik twee voorbeelden noemen.

Vele deelnemers aan excursies geven complimentjes over de nieuwe folder met activiteiten. Men vindt hem er professioneel en tegelijkertijd warm uitzien. Kleurig en tegelijkertijd ingetogen van uiterlijk. Zelfs IVN Midden- Kennemerland heeft aangegeven belangstelling te hebben voor de lay-out! Mooi werk dus van het Promoteam!

De werkgroep Natuurbelangen (*zie artikel in deze Toorts; red.*) is namens IVNZK, samen met de KNNV bij de gemeente Bloemendaal gaan pleiten voor paddentunnels. Zij deden dit in samenwerking met de Stichting RAVON. De gemeente Bloemendaal heeft daardoor besloten om de paddentunnels aan te gaan leggen. Mooi werk.

Ik wens u, mede namens het bestuur, een kleurige, mooie herfst toe!

Jany van Dijk, voorzitter

Guerillatuin

Op 14 juni sloegen de Guerilla Gardeners toe in Haarlem.

O nee, zult u wel denken, snel een hoog hek om mijn tuintje zetten. Maar het valt mee, ze hebben goede bedoelingen. Het gaat om een idee (beweging?), overgewaaid uit Londen, om meer groen in de stad te brengen.

Gemeentes zijn bijna nergens creatief in het groen op straat. Zeker als het veel onderhoud kost en dus duur is. Volgens GroenLinks, die deze acties in Nederland organiseert, is Haarlem zelfs de meest versteende gemeente van het land. In felgekleurde hesjes hebben de guerilleros dus bloemen ingegraven voor en achter het station en voor het Patronaat.

Foto: www.guerillagardeners.nl/2008/06/14/haarlem

Uw verslaggever ging drie maanden later kijken hoe de tuinen erbij stonden. Geen bloemetje meer te vinden, maar wel mooie spontaan uitgeschoten boomstronken op het Stationsplein (foto pagina 13). Op mijn vraag of de tuintjes niet werden onderhouden gaf de woordvoerder aan dat ze dat wel deden, maar dat de meeste plantjes al snel verdwenen waren. Een paar symbolische plantjes schijnen nog tussen de ijzeren fietsenberg te vertoeven. Jammer dat het op zo'n drukke plek dus niet echt lijkt te kunnen. Maar u, lezer, kunt zich natuurlijk laten inspireren en voor uw huis een paar stoeptegels uitgraven en daar wat groens in zetten.

Jan-Willem Doornenbal

Rijzende Rivier, een lezing door Ruben Smit

donderdag 23 oktober

Op de slotavond van het seizoen van de Libellenwerkgroep van de KNNV wordt er met de tellers teruggekeken naar bijzondere waarnemingen van dit jaar. Moeilijk te determineren soorten kunnen per foto ter beoordeling worden voorgelegd. Start om 19.30 uur.

Om 20.15 uur start de lezing met beelden door Ruben Smit, gepromoveerd ecooloog en fotograaf.

In zijn lezing met als titel 'Rijzende Rivier' zal Smit het verhaal vertellen over het nieuwe rivierlandschap. Het zal voor sommigen wel even wennen zijn. Het gaat over brandnetelruigten, oobossen, meestromende nevengeulen, wilde paarden en zilverreigers. De kracht van het

nieuwe landschap is vaak met geen pen te beschrijven, daarom kiest Smit voor het beeld. Dit nieuwe landschap is ontstaan door een spectaculaire koerswijziging in het denken over natuurbeheer. U kunt een brede, 'holistische' lezing van zijn gelijknamige boek verwachten. Maar Ruben Smit is ook speciaal gevraagd om over zijn bevindingen met libellen te vertellen.

De lezing duurt van 20.15 uur tot 21.30 uur. Hierna wordt het libellenjaar 2008 afgesloten met een hapje en een drankje. Tegen 22.15 uur wordt de avond afgesloten. Alle leden van de KNNV en IVN zijn welkom. Ook terreinbeheerders en andere belangstellenden worden hierbij uitgenodigd.

Paringsrad (foto: Toortsredactie)

De avond wordt gehouden in NMC Ter Kleef, Kleverlaan 9, Haarlem. De toegang is gratis. Informatie bij Frans Koning, coördinator Libellenwerkgroep, tel. 023-5289009.

Van Teddyzolder tot minigolfbaan

Bij het lezen van de titel van dit stukje krijgt u wellicht de indruk dat het gaat over kinderen. Dan hebt u het mis. Waar gaat het dan wel over, zult u zich afvragen. Dat zal ik u zeggen: ik wil u deelgenoot maken van een stukje ervaring met natuur in de stad.

Ik woon nu ongeveer zes jaar aan de Kleine Houtweg in Haarlem en heb sindsdien ettelijke malen het wandelingetje gemaakt naar de brievenbus aan de Linnaeuslaan en terug. Op dat wandelingetje

kwam ik even zoveel keren langs een terreintje dat ingeklemd ligt tussen de minigolfbaan aan de Oosterhoutlaan en kinderopvang De Teddyzolder aan de Vijverlaan (zie kaartje).

Het merkwaardige feit deed zich voor dat ik – ondanks de mij 'aangebakken' nieuwsgierigheid – tot nog toe geen bijzondere interesse in dat perceeltje had kunnen opbrengen. Ik had er – om het zo maar eens uit te drukken – geen huppeltje van gekregen. Dat is des te merkwaardiger, want je hoeft maar twee stappen te doen vanaf de stoep en je staat in de wildernis. Nou ja, wildernis ..., als de gemeente Haarlem het niet heeft platgemaaid. Maar het valt mee, want in de zomermaanden werd er tot nog toe niet gemaaid.

In die situatie werd mijn aandacht getrokken door een forse, vrij hoge plant, van ongeveer een meter. Dichterbij gekomen zag ik op de

vele vertakkingen legio betrekkelijk kleine, witte bloemen. In de flora opgezocht, want ik kende de plant niet uit eigen ervaring. De plant bleek Wilde Honingklaver te heten. Hij is afkomstig uit Oost-Europa en heet in de vaktaal een kosmopoliet. Zijn familieleden zijn meestal veel kleiner, denk aan Roze Klaver, Rolklaver of Wondklaver.

Ik trof daar ook het Grasklokje aan, dat zelfs in de brede berm tussen autoweg en voetpad ineens talrijk stond te prijken met zijn prachtig blauwe 'carillon'. Ook diverse soorten Boterbloemen, Zuring (zoals de Ridderzuring), Fluitenkruid en Speenkruid.

Ingeval u geïnteresseerd bent in zwammen, dan kunt u bij een paar dikke boomstammen – die er zo te zien al ettelijke jaren liggen, gezien de vérgaande staat van verval – constateren hoe geweldig ruïneus Houtzwammen zijn, in dit geval Elfenbankjes. Een aandoen-

Oeverzwaluw bij de broedwand in de Toolenburgerplas (7 mei 2008). Foto: Mario Klardie.

lijk sprookjesachtige naam voor een zwam, maar ondertussen ... Er groeit op die halfvergane stammen op opschot van diverse loofbomen. Op het terreintje ligt ook een oud vaartje met deels afgekalfde oevers met kleine, ondiepe plekken op wit zand, ideaal om waterdierpjes te bekijken.

Als je nu alleen al dit kleine voorbeeld neemt, wat is er dan ook veel te beleven aan natuur in de stad. Het mooie is wanneer u zelf op pad gaat en dingen ontdekt. Je bent dan eigenlijk een privé-IVN-activiteit-met-gids-en-publiek in één persoon. Wat is er leerzamer?

Theo Litjens

*Boom die niet weg wil,
Stationsplein Haarlem. foto: jwd*

Oeverzwaluwen komen en gaan

Elk jaar is het een komen en gaan van Oeverzwaluwen. Het afgelopen broedseizoen kwamen de eerste vogels eind april 2008 aan bij het broedeiland in de Toolenburgerplas. Het graven van de nestgangen was begin mei in volle gang. Twee maanden later bleken maar liefst 66 broedparen een nestholte in gebruik te hebben. Sinds de oplevering van het speciale broedwand (april 2003), hebben niet eerder zoveel Oeverzwaluwen tegelijk hun kroost groot gebracht in het Oeverzwaluweneiland.

De excursie was dit jaar met ruim veertig deelnemers ook succesvol. Begin september vertrokken de laatste Oeverzwaluwen op weg naar Afrika. We zullen tot voorjaar 2009 moeten wachten voordat ze weer terug komen.

Met veel plezier heb ik me vanaf juni 2002 in IVN-verband ingezet voor broedende Oeverzwaluwen en voor de geslaagde realisatie van een broedeiland in de Toolenburgerplas. Als contactpersoon organiseerde ik het jaarlijkse onderhoud van de wand, het inventariseren van de broedgevallen en uiteraard de Oeverzwaluwenexcursie. In de afgelopen jaren hebben minstens 150 deelnemers aan deze excursie dicht bij huis kennis gemaakt met broedende Oeverzwaluwen.

Maar zo als altijd is er een tijd van komen en gaan. Na het broedseizoen 2008 heb ik afscheid genomen van de IVN-werkgroep Oeverzwaluwen. Over de (tijdelijke) opvolging zijn vanuit het IVN-bestuur inmiddels verkennende gesprekken gevoerd.

Mieke Ooms

Vacature-overzicht

Momenteel hebben wij bij het IVN Zuid-Kennemerland onderstaande vacatures. De beschrijving van de activiteiten van onze Werkgroepen kunt u lezen op onze website www.ivnzk.nl.

Werkgroep Excursies

Coördinator

Functie inhoud: 4x p.j. vergadering voorbereiden en leiden; deelnemen aan coördinatorenvergadering (2 à 3x p.j.); zorgen dat alles rondom excursies soepel verloopt

Excursieprogramma-maker

Functie inhoud: 1x p.j. excursieprogramma maken i.s.m. gidsen en andere organisaties; excursiegegevens aanleveren aan De Toorts en het Promotieteam; deelnemen aan vergaderingen Excursiewerkgroep Deze functie kan gecombineerd worden met die van coördinator van de Excursiewerkgroep

contact: Helga Frömming,
heksenhuisje@gmx.com of tel.
0521-361888

Werkgroep Lezingen

Coördinator

Functie inhoud: opzetten lezingen
Tijdsbeslag (minimaal): halve dag per maand

Deelnemer

Functie inhoud: helpen bij organisatie lezingen
Tijdsbeslag (minimaal): halve dag per kwartaal

contact: bestuur@ivnzk.nl

Werkgroep Oeverzwaluwen

Coördinator

Functie inhoud: begeleiden werkgroep
Tijdsbeslag (minimaal): halve dag per maand
Vereisten: kennis van oeverzwaluwen en enige ervaring met rondleidingen

Deelnemer

Functie inhoud: helpen bij activiteiten rond de oeverzwaluw
Tijdsbeslag (minimaal): halve dag per kwartaal

contact: Herm Zweerts,
hermz@xs4all.nl

Werkgroep de Toorts

Redactielid

Functie inhoud: schrijven en redigeren van artikelen
Tijdsbeslag: 6x p.j. één dagdeel vergaderen; de rest afhankelijk van eigen mogelijkheden
Vereisten: vlotte pen, e-mail adres, kennis van natuur/milieu is een pré. Wij zoeken ook iemand die op den duur de eindredactie en de coördinatie van de uitgaven op zich wil nemen.

contact: Jonne Misset,
toorts@ivnzk.nl

Werkgroep Cursussen

Docent

Functie inhoud: de Docent gaat de leden van de werkgroep leren hoe ze het beste cursussen kunnen geven
Tijdsbeslag: afhankelijk van type cursus: groencursus of Natuurgidsencursus
Vereisten: bij voorkeur natuurgidsdiploma of didactische ervaring met bijvoorbeeld biologische kennis

contact: ervaring met doceren
Jan Saveur, cursus@ivnzk.nl

Werkgroep Promotie

Deelnemer

Functie inhoud: deelnemen aan promotionele activiteiten
Tijdsbeslag: gem. 1 dag per maand

contact: Sietse Terpstra,
sietseterpstrahaarlem@gmail.com

Werkgroep de Groene Winkel

Deelnemer

Functie inhoud: snuffelen naar koopjes van natuurboeken, verkopen en evt. kassa bijhouden.
Tijdsbeslag: gem. 1 dag per maand
Vereisten: klantvriendelijk, interesse in natuurboeken, creatief met kraam inrichten en evt. kassa kunnen beheren

contact: Sietse Terpstra,
sietseterpstrahaarlem@gmail.com

Natuurwerkgroep

Deelnemer

Functie inhoud: meehelpen aan onderhouden van de natuur
Tijdsbeslag: 4 dagen per jaar
Vereisten: zin om in de vrije natuur te zagen en te hakken

contact: Marc van Schie,
natuur@ivnzk.nl

Nacht van de Nacht op 25 oktober

Mag het licht uit?

Speuren naar uilen en staren naar sterren? Dat kan op zaterdag 25 oktober 2008! Stichting Natuur en Milieu en de Provinciale Milieufederaties vragen tijdens de vierde Nacht van de Nacht aandacht voor de schoonheid en het nut van de nacht. Zij willen hiermee bereiken dat gemeentes en bedrijven permanent beleid gaan voeren waarbij duisternis voorop staat. Het doven of dimmen van lampen levert niet alleen een flinke energiebesparing op; het is ook beter voor dier en mens. Veel gemeentes en bedrijven doven op 25 oktober de lichten van monumenten en gebouwen om lichtvervuiling en lichthinder tegen te gaan. Ook worden er overal nachtactiviteiten georganiseerd. Hieronder een overzichtje wat er in onze regio te doen is.

Heksen, uilen, egels en vleermuizen: voor kinderen van 6 tot 12 jaar is er in het Natuur- en Milieucentrum Ter Kleef een gevarieerd avondprogramma. Lampionnen maken uit een pompoen, op zoek naar nachtdieren, kijken en luisteren naar uilen, egels en vleermuizen. € 7,50 per kind + € 2,00 voor (één) begeleider. Kaarten zijn te koop op werkdagen van 9.00 uur tot 16.00 uur aan de balie van het kantoorgebouw in de Stadskweektuin aan de Kleverlaan 9 in Haarlem-Noord. **Let op:** de kaarten zijn alléén van 13 tot 24 oktober te koop!!!

Duincentrum De Zandwaaier van het NPZK is deze avond geopend van 19.00 uur tot 21.30 uur en organiseert diverse activiteiten. Ook is de Sterrenwacht Copernicus geopend. Voor kinderen vanaf 6 jaar is er een kinderexcursie van 1 uur, kosten €1

(€2 voor volwassene als begeleider). Voor volwassenen is er een excursie van 1 uur met als thema 'lichtvervuiling', kosten €2 (en €1 voor kinderen vanaf 12 jaar). Daarnaast organiseert het NPZK een spannende avondfietstocht op zoek naar de donkerste plek. Vertrek vanaf gemeentehuis Velsen. Tijden, vertrekpunten, aanmelden en meer informatie: www.npzk.nl of bellen met De Zandwaaier 023 - 5411 129 (di t/m zo)

Bezoekerscentrum De Oranjekom van Waternet organiseert een avondwandeling door de Amsterdamse Waterleiding Duinen voor volwassenen (vanaf 16 jaar). Een goede conditie en goed kunnen lopen is vereist! En neem een zaklamp mee. Kosten (incl. consumptie) € 7,50. **Let op:** vertrek vanaf ingang De Zilk.

www.laathetdonkerdonker.nl

Wat heb je liever? Een echte boom in de stad of een neeboom in de natuur?

Natuur in de stad Haarlem: daar waar de gemeente niet bij kan komen met de gemotoriseerde maaimachines. foto JWD

Activiteitenprogramma Najaar/winter 2008

IVN, Vereniging voor Natuur- en Milieueducatie, afdeling Zuid-Kennemerland

Zondag 19 oktober 10.30 – 16.00 uur

Paddestoelendag Linnaeushof

Regelmatig vertrekken er excursiegroepen door het gebied op zoek naar paddestoelen. De excursies zijn gratis. Verder is er een gevarieerd programma rondom paddestoelen.

- ⊙ Linnaeushof
- ① Let op de lokale pers voor meer informatie of kijk op www.ivnzk.nl. Informatie: Leo van der Brugge 023 - 5261584

Zondag 19 oktober 8.00 – 10.30 uur

Weidevogelexcursie Hekslootpolder

I.s.m. Vereniging Behoud de Hekslootpolder en Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland. Kijker meenemen. Denk om warme kleding.

- ⊙ Infopaneel hoek Spaarndamseweg/ Vondelweg, Haarlem
- ① Eric van Bakel 023 - 5393507

Zondag 19 oktober 11.00 – 13.00 uur

Bomen in de Herfst. Excursie op de Begraafplaats Kleverlaan i.s.m. KNNV

Deze excursie is een vervolg op onze jaarlijkse voorjaarsexcursie op de begraafplaats. Er wordt niet alleen gekeken naar het monumentale van de bomen, maar ook hoe ze zich voorbereiden op de winter.

- ⊙ ingang Algemene Begraafplaats aan de Kleverlaan.
- ① Anneke Koper 023 - 5362331

Donderdag 23 oktober 20.15 – 22.15 uur

Libellenlezing "Rijzende Rivier" door natuur-fotograaf Ruben Smit - Libellenwerkgroep KNNV Haarlem e.o.

Ruben Smit beschrijft het Nederlandse rivierenlandschap door de ogen van een natuurfotograaf d.w.z. met verrassende invalshoeken die niet onder woorden te brengen zijn. Er is bijzondere aandacht voor zijn bevindingen rond libellen.

- ⊙ NME Ter Kleef, Kleverlaan 9, Haarlem
- ① Frans Koning 023 – 5289009

Zaterdag 1 november 10.00 – 13.00 uur

4 seizoenen Herfstwandeling Amsterdamse Waterleidingduinen

Een stevige wandeling met glinsterende dauwdruppels om ons heen die opdrogen in de ochtendzon. We zien spinnenwebben, paddestoelen, bessen en misschien ook damherten. Neem iets te eten en te drinken mee.

- ⊙ Amsterdamse Waterleidingduinen, ingang Panneland
- ① Aanmelden vooraf is niet nodig. Informatie: Margo Slot 023 – 5276145

Zaterdag 1 november 9.30 – 16.00 uur

Natuurwerkdag op Middenduin

In het kader van een ecologisch project met runderen moeten de esdoorns uit een duingebied gehaald worden. Zorg voor werkkleding en laarzen en neem je eigen lunch en koffie/thee mee.

- ⊙ Middenduin bij Overveen
- ① Aanmelden en informatie: Marc van Schie 023-5351239

Zondag 2 november 11.00 – 12.30 uur

Paddestoelenexcursie Wandelbos Groenendaal

- ⊙ Infopaneel grote parkeerplaats bij het restaurant
- ① Leo van der Brugge 023 – 5261584

Zondag 16 november 12.00 – 13.30 uur

Strandexcursie Bloemendaal aan Zee

Denk aan warme kleding!

- ⊙ Strandopgang aan de Kop van de Zeeweg, Bloemendaal aan Zee
- ① Erna Schreuder 023 - 5314647

Zaterdag 13 december 9.30 – 16.00 uur

Natuurwerkdag Bennebroekbos

Help mee om dit natuurgebied met zijn stinsenplanten, oude bomen, bosschages en leuke doorkijkjes in stand te houden. Zorg voor werkkleding en laarzen en neem je eigen lunch en koffie/thee mee.

- ⊙ Bennebroekbos
- ① Aanmelden en informatie: Marc van Schie 023-5351239

Zondag 14 december 13.00 – 14.30 uur

Winter in 's Hollands duin

Wandeling door de Amsterdamse Waterleidingduinen in een hopelijk winters landschap.

- ⊙ Amsterdamse Waterleidingduinen bij ingang de Oase.
- ① Evert van het Schip 0252 - 414866

Vrijdag 26 december 13.00 – 14.30 uur

Kerstwandeling door de duinen

Even een frisse neus halen tijdens een wandeling door de winterse duinen.

- ⊙ Amsterdamse Waterleidingduinen bij ingang de Oase.
- ① Evert van het Schip 0252 - 414866

Excursies gaan altijd door, ook als het regent. Aanmelden is niet nodig, tenzij aangegeven.

⊙ = plaats van vertrek; 🚲 = fiets; ① = informatie; 👤 = (ook) voor kinderen; ✖ = niet voor kinderen

IVN-ZK Activiteitenprogramma - Meer informatie over IVN Zuid-Kennemerland op www.ivnzk.nl